

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie ze skargi D. D. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 24 września 2018 r., II Cz 718/18
wydanego w sprawie z powództwa D. D. przeciwko M. D.
o uznanie za niegodnego dziedziczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 9 września 2022 r.,
zażalenia powoda
na postanowienie Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 29 grudnia 2021 r., sygn. akt II WSC 13/21,

- 1. przekazuje zażalenie w zakresie dotyczącym punktu 2 (drugiego) zaskarżonego postanowienia Sądowi Okręgowemu w Jeleniej Górze jako właściwemu do jego rozpoznania;**
- 2. oddala zażalenie w pozostałym zakresie;**
- 3. oddala wniosek pełnomocnika skarżącego o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze odrzucił skargę powoda D. D. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia tego Sądu z dnia 24 września 2018 r., którym oddalono zażalenie powoda na postanowienie Sądu Rejonowego w Zgorzelcu z dnia 28 maja 2018 r. umarzające zawieszone postępowanie przeciwko M. D. w sprawie o uznanie za niegodnego dziedziczenia.

Sąd Okręgowy wskazał, że dwuletni termin do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie podlega przywróceniu. Ponadto, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje w procesie jedynie od prawomocnych wyroków, nie zaś innych prawomocnych orzeczeń, w tym postanowień o charakterze formalnym. Skarga była zatem niedopuszczalna ze względu na przedmiot rozstrzygnięcia, a zarazem spóźniona.

Postanowienie Sądu Okręgowego zaskarżył zażaleniem powód, zarzucając naruszenie art. 424⁶ § 1 k.p.c., art. 168 i n. k.p.c., art. 77 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP w związku z art. 424¹ § 1 k.p.c. i art. 361 k.p.c., art. 424⁶ § 3 k.p.c. w związku z art. 77 ust. 1 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP, a także § 1, § 2 pkt 1 i § 16 ust. 5 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 68).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zakresie, w jakim zażalenie kwestionowało oddalenie wniosku o przyznanie pełnomocnikowi powoda kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, należało je przekazać Sądowi Okręgowemu jako właściwemu do jego rozpoznania (art. 394² § 1¹ pkt 4 w związku z art. 200 § 1⁴, art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.).

W pozostałym zakresie zasadnicze znaczenie dla prawidłowości zaskarżonego postanowienia – niezależnie od dochowania terminu do wniesienia skargi – miał przedmiot postanowienia zaskarżonego skargą o stwierdzenie

niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Zgodnie z art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c. skarga przysługuje od prawomocnego wyroku sądu drugiej – a w szczególnych przypadkach także pierwszej instancji, kończącego postępowanie w sprawie. Przepis ten jednoznacznie, a zarazem wyczerpująco określa dopuszczalność skargi w procesie ze względu na postać rozstrzygnięcia, ograniczając ją do wyroków. Rozwiązanie to odpowiada założeniu, że szczególny tryb dochodzenia od Skarbu Państwa naprawienia szkody wyrządzonej prawomocnym orzeczeniem sądu, połączony z wymaganiem stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem przez Sąd Najwyższy w odrębnym postępowaniu, powinien odnosić się jedynie do wyroków, jako orzeczeń mających najwyższą wartość jurysdykcyjną, których stabilność wymaga szczególnej ochrony (por. druk sejmowy VI kadencji nr 2625).

W okolicznościach sprawy skarga została wniesiona od postanowienia Sądu Okręgowego, jako sądu drugiej instancji, oddalającego zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego o umorzeniu zawieszonego postępowania. Trafnie zatem Sąd Okręgowy uznał skargę za niedopuszczalną *ratione materiae*, a tym samym za podlegającą odrzuceniu (art. 424⁶ § 3 k.p.c.).

Wbrew argumentacji, na której oparto zażalenie, odmiennych wniosków nie można wyprowadzić z art. 77 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP. Strona skarżąca nie dostrzegła, że w przypadku prawomocnych orzeczeń innych niż wyroki, zapadających w procesie cywilnym, niemożność wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie zamyka drogi do żądania od Skarbu Państwa naprawienia szkody wyrządzonej przez ich wydanie. Pogląd zatem, jakoby nie było innej możliwości naprawienia szkody niż przez stwierdzenie niezgodności z prawem zaskarżonego postanowienia, jest błędny. W przypadku innych orzeczeń aniżeli te, wobec których ustawa dopuszcza skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa może być dochodzona bez potrzeby uprzedniego uzyskania prejudykatu w postępowaniu ze skargi, co wynika wprost, bez konieczności dokonywania głębszych zabiegów interpretacyjnych, z pominiętego w zażaleniu art. 424^{1b} k.p.c. w związku z art. 417¹ § 3 *in fine* k.c. Jasne staje się w tych warunkach, że podstawy do rozciągnięcia dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia na inne

rozstrzygnięcia sądu aniżeli prawomocne wyroki nie może stanowić także art. 361 k.p.c., pomijając, że – jak była mowa – art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c. samodzielnie określa dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w procesie ze względu na przedmiot zaskarżenia.

Ubocznie należało dostrzec, że powód głęboko niewłaściwie postrzega konsekwencje ewentualnego uwzględnienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, podnosząc, że powód mógłby w takim przypadku złożyć skargę (mylnie określoną jako „wniosek”) o wznowienie postępowania. Istotą skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest bowiem możliwość uzyskania prejudykatu otwierającego drogę do dochodzenia odpowiedzialności odszkodowawczej od Skarbu Państwa przy jednoczesnym poszanowaniu stabilności i prawomocności materialnej orzeczenia stanowiącego przyczynę szkody.

Wobec niedopuszczalności skargi z racji przedmiotu rozstrzygnięcia, kwestia dochowania terminu do jej wniesienia w szczególnej sytuacji, która wystąpiła w niniejszej sprawie, nie miała rozstrzygającego znaczenia. Należało jednak wskazać, że okoliczność, iż ustawodawca nie wyklucza *expressis verbis* przywrócenia określonego terminu ustanowionego w kodeksie postępowania cywilnego, nie oznacza, że niemożność przywrócenia tego terminu nie może wynikać z jego długości, charakteru i funkcji. Pogląd wyrażony w tej materii przez Sąd Okręgowy odpowiadał utrwalonej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego wskazującej na nieprzywracalny charakter dwuletniego terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2007 r., I CNP 28/07, OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 61, z dnia 11 stycznia 2008 r., I BU 15/07, z dnia 7 kwietnia 2010 r., II BU 15/09, z dnia 25 lutego 2010 r., V CZ 6/10, z dnia 18 listopada 2014 r., IV CNP 34/14 i z dnia 18 września 2017 r., V CNP 32/17, a także uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., III PZP 4/20, OSNP 2021, nr 5, poz. 48).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Wniosek pełnomocnika procesowego skarżącego o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu zażaleniowym oddalono, mając na uwadze, że zażalenie okazało się bezzasadne w stopniu oczywistym z racji dostrzegalnej *prima vista* niedopuszczalności odrzuconej skargi z powodu przedmiotu zaskarżenia. Wniesienie oczywiście bezzasadnego środka zaskarżenia nie może być natomiast traktowane jako udzielenie pomocy prawnej (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 września 2011 r., V CZ 66/11, z dnia 2 grudnia 2011 r., III CZ 69/11 i z dnia 8 grudnia 2021 r., I CNP 42/17).